

nem tudott senki, azonban a leghihetlenebb híreket terjesztették a városban. A Jám hírek futótűzként pár perc alatt bejárták az egész város területét s a nép tömegestől tódult a szerencsétlenség színhelyére meggyőződést szerezni a történetekről.

Az első intézkedések.

Még nem tudta senki, hogy mit rejt az épületrom, melynek Kossuth-utcai frontjából a középső rész 65 foknyira volt kihajolva s minden pillanatban agyonütéssel fenyegette az utcán lévőket. A nagy pánik közepette érkezett meg Rimler Károly polgármester, Gerő Ármin főkapitány, Eleméry Ferenc alkapitány, Mendelényi Béla fogalmazó, Lőrinczy Gyula tb. alkapitány, Horváth Géza tb. alkapitány, Kőszeghy József főmérnök, Csordacsics Ferenc, Altnöder Endre, dr. Istvánffy István és Becsey Ignác egy sereg rendőrrel, kiket nyomon követett a tűzoltóság és a mentő osztály. A tömeg folyton növekedett.

A rendőrség azonnal kordont vont s elzárta az utcát. A rendőrség nem birt meg az árral, mely mint a lavina folyton növekedett. Nem volt képes a népet visszatartani, mire Mendelényi Béla fogalmazó a várba ment és onnan katonákat kért a rend fenntartására és utászokat a romok eltakarításához. A katonaság csakhamar megérkezett. A katonaságtól kijöttek *Rukavina* Emil altábornagy, *Vinner* ezredorvos, *Pichler* hadnagy s *Balogh* kapitány egy század katona, harminc pionér, husz sanitár a megfelelő felszerelésekkel. A katonák kordont vontak s a ház előtti teret kitisztították. Ekkor érkezett meg dr. *Debraczeny* József vizsgálóbíró és dr. *Virág* Béla kir. ügyész.

Munkában.

A munkások közül többen azt állították, hogy bent sok ember dolgozott s ezek most ott veszték mindnyájan. Az a tudat, hogy a romok alatt emberek vannak, akik talán még élnek és ember társaik segítségét várják és akik a késlekedés esetén talán mindnyájan oda vesznek, vakmerőséget kölcsönözött az embereknek és kezdetét vette az a nagy munka, melynek minden lépésénél ott volt a halál.

Fent a fronton mintegy tizennégy négyszögletes fal állott ferdén, s minden

percben le akart dőlni. Ekkor a munkások a Fekete Sas építkezéséről hatalmas köteleket hoztak s annak segítségével akarták lehuzni az óriási faltömböt. Előbb nem mert vállalkozni senki sem a vakmerő munkára. Beszéltek róla, hogy a katonaság egy ágyugolyóval lebonthatja a falrészt. Ez azonban igen veszélyes cselekedet lett volna. Ekkor jelentkezett *Nyéki* Gyula pallér, aki vállalkozott a vakmerő munkára. Elsőnek ment fel az állványokra. Remeggett minden ember, mikor Nyéki a már félig kidőlt fal tövében a kötéllel megjelent. A fal előtti állvány egy részben ketté volt törve és ott átmenni lehetetlenség volt. A bátor embernek ekkor segítségére érkezett egy másik társa, kinek segítségével a kötelet megerősítette a dülő falon. A kötélt másik végét ledobta s azzal az utcán lévő emberek a szembe lévő ház kapuja alá húzódtak és ott egyszerre beleragadtak a kötéltbe. A következő pillanatban a fal óriási robajjal zuhant le a földre, utjában keresztül törve a hatalmas állványokat.

Az omlás által készült sirhalom.

A felső fal eltávolítása után merték megközelíteni az épület belsejét. Hatalmas vasgerendák meredtek a néző felé a pusztulásból, mely nedves dombot alkotott a pince felett, hol a munkások dolgoztak. Borzalmas sirhant volt ez és arra várt, hogy az emberek eltakarítsák onnan. Drótháló, összetört gerendák és betonarabokból állott ez a domb. Szinte emberfeletti erőt látszott igényelni, hogy onnan elpusztuljon.

Az első halott.

A romok közé elsőnek a mentők mentek be. Mig lent a mentők dolgoztak, kint az emberáradatban megjelentek a munkások hozzátartozói és kétségbeesett jajveszékülésben törtek ki.

— A férjemet adják vissza.

— A leányomat, az én drága leányomat. Mondják? El még?

— Eresszenek oda, látni akarom!

Ilyen és hasonló kiáltások hallatszottak a népből a kordon előtt, de a katonák nem engedték át őket.

Bent folyt a munka. A mentők kicsiny lámpákkal járták be a sötét földszintet, a romok felett kerestek áldozatokat. Ekkor akadtak rá

egy tégláktól agyoncsújtott emberre. Megjelent a hullaszállító kocsi, beletették a hullát és vinni akarták. Mikor megjelent a fekete kocsi a Kossuth-utca Szent-László-tér felőli részében összegyűlt emberek, kiknek nagy részét az épülő félben lévő Központi szálloda munkásai alkották, éktelen lármában törtek ki. Eddig még nyugodtan viselkedtek, de mikor látták, hogy társaik között halott is van, valami megmagyarázhatatlan erőből szuggerálva áttakartak törni a rendőrségi kordonon.

— Engedjétek minket oda. Hadd mentsük meg társainkat! Zugták a munkások.

— Majd elvégezzük azt mi — volt a megnyugtató válasz.

— Talán maguk mentik meg őket? Engedjenek be minket.

Valóságos harc kezdődött a munkások és rendőrség között, végre is a katonaság visszaszorította a népet.

Az áldozatok felszínre hozatala.

A hatóság közegei nem tudták megállapítani, hogy hány munkás volt az épületben, mert erről felvilágosítást nem tudott adni senkinek. A munkások ugyanis a szerencsétlenség után elfutottak.

Ekkor Gerő Ármin főkapitány felszólította az összegyűlt munkásokat, hogy azok, kik segíteni akarnak a mentésben, átjöhetnek a kordonon. Száz munkás is jelentkezett. Most már a mentők, tűzoltók, önkéntes tűzoltók, rendőrök, rendőrségi tisztviselők, munkások váltva igyekeztek a törmelékeltávolítani az épületből, hogy a pincébe behatolhassanak. Kilenc órától fél tizenegy óráig tartott a kimerítő munka, míg a pincébe tudtak jutni. Itt a romokból emberi kezek, lábak látszottak ki, melyek rettenetes képet nyújtottak a mentők halvány fényű lámpái mellett. Fél tizenegy órakor hangzott fel bentől az első szó:

— Herdályat!

A katonák azonnal megjelentek és egy felismerhetetlenségig eltorzult hullát vittek a Moskovits-féle cipőgyár udvarára. Délig nem tudtak több embert felszínre hozni. Munka közben észrevették, hogy a vízvezetéki cső elszá-

„TISZÁNTÚL“ TÁRCZÁJA.

Szent István gyermekei.

Az egykoru kutforrások nyomán teljesen biztosan szent Istvánnak csak két gyermekét ismerjük névszerint. Mind a kettő fia: Ottó és Henrik, az utóbbi magyarosan Imre. Hartwik, a győri püspök, szent István egyik életírója, világosan mondja ugyan, hogy szent Istvánnak több fia volt, de azok kis korukban elhaltak s névszerint csak szent Imrét említi föl. Szent Istvánnak azon életírásában, amelyet 1500. táján Laskai Osvát pesti quardián használt és »Biga Salutis« című művében értékesített, még egy fiuról emlékezik meg: »szent István kis fiai — írja — Ottó és a többiek, akiknek neveit elhallgatták, régen atyja előtt meghaltak, csak szent Imre herceg maradt meg.«

A többiek, akiket szent István gyermekeinek emlegetnek, nem tartoztak az ő családjához. Nem is fordulnak elő a hiteles egykoru kutforrásokban, hanem csak Cornides Dániel XVIII. sz. történetíró csatolta őket »Genealogia regum Hungariae« című művében szent István családjához tulbuzgóságból és nagyon hibásan.

Tőle aztan vette át a hibát Lonovics s erre hivatkozva sorolja most Mohl A. Bernardot, Agotát, Hedviget és egy ismeretlen nevű leányát szent István gyermekei közé.

Bernardot azért mondja Cornides szent István fiának, mert szent Arnulf életírója egy Bernard nevű német herceget, Gerlud flandriai grófné atyját, Gizella, szent István neje, fiának ír. »Heinricus dux, frater Othonis primi (imperatoris) genuit Genrucum ducem. Hic genuit

Henricum imperatorem et Gisellam uxorem Stephani, regis Hungrorum. Haec genuit Bernardum. Hic genuit Idam Nammucensem et Gertrudem, comitissam Flandrensem.« Azonban már maga a szöszkezet zökkenése mutatja, hogy a távol lakó életíró értesülése hiányos volt; s az ő szavaiból sem következnek, hogy e Bernhard éppen szent Istvánnak lett volna fia. De meg ha az egykoru kutforrásokat vizsgáljuk, kislül, hogy Gertrud flandriai grófné atyja Billung Bernhard szász (s ndm magyar) herceg vala.

Különbben is képtelenség, hogyha szent Istvánnak nagykoru, házasságra lépett és maga után utódokat hagyó Bernard fia lett volna, hogy akkor annyit aggódott volna örökösein és végre is idegent tett volna meg magyar királlyá.

Agota azért lett híres a történetirodalomban, mert skót szent Margit anyja volt. Szent Margit életírói és a rendkívüli dolgok iránt annyira érdeklődő középkori krónikások már most mind följegyzik, hogy skót szent Margit Magyarországon született és atyját Magyarországból hívták vissza 1057-ben Angolországba. A későbbiek pedig mindjárt megtették szent Margit anyját a magyar király leányának. De ki volt e magyar király? Az, aki az időrendet és a magyar királyokat nem ismeri, még tovább megy és ráfogja, hogy szent István, mert csak ennek nevét hallották. Így aztán megalakul a mendemonda, hogy ez az Agota nemcsak a magyar királyi udvarban nevelkedett, hanem szent Istvánnak leánya volt.

E mende-mondából csak annyi való, hogy szent Margit itt született, atyját, Eduárdot, valóban Magyarországból hívták vissza nagybátyja, szent Eduárd, 1057-ben. De mikor jöttek Ma-

gyarországba? Hol voltak 1016—1046 között? azt a XIII. századbeli eddig ismert följegyzések nem mondották meg. Az új fölfedezések azt bizonyítják azonban, hogy Eduárdot és idősebb testvérét, Edmundot, Kanut, Angolország meghódítója, előbb Svédországba küldötte s mivel itt is üldözte őket, egyik hű emberük hajónál nap alatt Oroszországba menekült velük. Itt nevelték föl tehát s mivel I. András, a későbbi magyar király, herceg korában szintén ide menekült és Jarosláv leányát vette el, nagy a valószínűség, hogy Eduárd is csak I. Andrásal együtt 1046-ban jött Magyarországra. Ennek nyitja, hogy gyermekei 1050—56. között születtek, csak az lehet, hogy 1046. után nőst meg. Nejét a legrégebb krónikás Agotának és a magyar királyné testvéreinek (soror) nevezik. A »soror« szó azonban jelentett unokatestvért is. De akár édes-, akár unokatestvére volt Agota az 1046—54-ben uralkodó magyar királynénak, semmi esetre sem lehetett szent István leánya, mert akkor meg az orosz származásu királynénak nem lett volna rokona.

Időrendi szempontból is lehetetlen, hogy szent Istvánnak olyan leánya lett volna, akinek 1050—56. között egymásután három gyermeke született. A másik lehetetlenség pedig az, hogy ha szent Istvánnak az 1038-ban élő, legidősebb lányörököse van, mindenesetre inkább azt és vejét teszi meg utódjának, mint unokaöccsét, az idegenben nevelkedett Pétert.

Hedviget egy Murer nevű — legjobb esetben XIV. századbeli — író mondja szent István leányának, de egyuttal mindjárt megteszi boldog Eberhard anyjának. Mivel egyenesen boldog Eberhard életrajzát írja, azt kell hinnünk, hogy

kadt s valósággal ömlik a víz a pincébe. A vízvezetési csapokat elzárták s a tűzoltók szivattyúkkal húzták ki az eddig befolyt vizet.

Délután.

Míg máskor rendes ebédjüket fogyasztják el a munkások, addig most minden épkező ember a berogyott épületnél dolgozott. Délben megjelent az első külön kiadás, melyben azt adták hírül, hogy egy olasz beton munkás is meghalt. Ez mint később kiderült, kacsa volt, mert a munkás maga jelentkezett. Négy olasz munkás dolgozott az épületben a Bihl János-féle gyárból, ezek közül azonban nem lett egyiknek sem baja.

A déli órákban áldozatot nem hoztak a felszínre.

Megőrült asszony.

Délben, mikor minden munkás abban hagyhatja a munkát, *Nyéki Gyuláné* is abban hagyta és a szerencsétlenség színhelyére futott, ahol arról értesült, hogy az ő férje szintén a halottak között van. Mikor ezt meghallotta az asszony, felkacagott s futott a városba utcáról-utcára, míg a mentők meglétek és beszállították a kórházba. A szerencsétlen asszony állapota nem aggasztó, mert az orvosok véleménye szerint az ilyen baj könnyen elmúlik. Ez a baj különben félreértésen alapszik, mert *Nyéki Gyulának* semmi baja sem történt. Sőt mint már említettük ő volt a legelső a fronton és méltán megérdemli, hogy annak idején elismerésben részesítsék.

Szász Róbert nincs itthon.

A szerencsétlenség megtörténte után azonnal a felelősség kérdésének megállapítása merült fel. Ez azonban még lehetetlenség volt. A hatóság elsősorban *Szász Róbertet* kereste mint aki elsősorban lehet felelős.

Szász Róbert azonban Nagyvárad város területén nem volt feltalálható. A déli vonattal egyik rokona *Szász elibe* ment, aki már

hősének születési évét, korát jól batározta meg. Elfogadjuk tehát, hogy boldog *Eberhard* 1009-ben született. De ha ezt elfogadjuk, el kell vetnünk azt, hogy *Hedvig*, boldog *Eberhard* anyja, szent *István* lánya lett volna; mert hogy a 996-ban nősülő szent *Istvánnak* 100-ban már férjhezmenő és 1009-ben gyermekeket szülő lánya lett volna, lehetetlen.

Egy névtelen leányt azért tulajdonitanak szent *Istvánnak*, mert *Béla király* névtelen jegyzője a XIII. században azt írja *Csanádról*, *Doboka fiáról*, *Ajtony marosvári főúr* legyőzőjéről, hogy »nepos regis« volt. Ha ezt szószerint vesszük, akkor anyja, *Doboka neje*, szent *István* lánya vala. Csakhogy az időrend, a történettudomány gerince, itt is közbeszól és azt mondja, nem igaz. *Csanád* 1029-ben már hadvezér vala, előzőleg már pár évig *Ajtony seregében* is szolgált. Tehát 1029-ben legalább is 20—22 éves volt. Ekként születése legkésőbb 1009-re esik. Már pedig 1009-ben — mint az állítólagos *Hedvignél* is említők — szent *Istvánnak* nem lehetett férjhez adható és gyermeket szülő leánya.

Maradjunk tehát csak annál, amennyit az egykoru hiteles kutforrások igazolnak, hogy szent *István* gyermekeiből csupán *Ottót* és *Imrét* ismerjük névszerint. A többi csak helytelen, zavart okozó toldalék. Az ilyen a történettudományban is csak bajt szerez, mert itt is érvényes a szabály: non plus sapere, quam oportet sapere.

A középkori krónikákban, éppen azért, mert íróik jobbára a színhelytől távol lakó szerzetesek voltak, sok tévedés fordul elő; azért állításokat kritika alá venni, más okmányokkal összehasonlítani szükséges, kivált akkor, midőn hozzávetőleges körülmények folytán a személyeket összecserélik.

Karácsonyi János dr.

állítólag Nagyváradra igyekezett. A rendőrség *Szász* ellen kiadta a letartóztatási parancsot és egy rendőrellenőr állandóan *Szász* lakásán tartózkodik, hol hazaérkezése után azonnal le fogja tartóztatni. Tegnap délelőtt *Eleméry Ferenc* alkapitány a főpallért *Kosztai Jánost* letartóztatta. Ez a letartóztatás tulajdonképpen a felizgatott tömeg elől való védelemre szolgált *Kosztai*nak.

Mi idézte elő a katasztrófát?

Csak természetes, hogy az első ijedelem után mindenki azt óhajtotta volna tudni, hogy mi volt közvetlen előidézője a rémes katasztrófának. Teljesen megfelelő választ azonban, addig legalább, míg a szakértők meg nem vizsgálják az egész épületet alaposan, senki nem adhat.

A szerencsétlenség színhelyén megjelent szakértők azon véleményüknek adtak kifejezést, hogy a katasztrófát az épület közepén levő nagy betonoszlop okozta. Ugyanis úgy az emeleti, mint a földszinti vasbeton menyezeteket ez az óriási oszlop tartotta. Vagy a talaj süppedt meg az oszlop alatt, vagy az oszlop anyaga volt gyenge, s e keverési aránya szabálytalan s a pincében levő része össze-roppant a reánehazedő súly alatt s így omlottak le az összes ránehazedő menyezetek. Az oszlop méretei ugyanis olyanok voltak, hogy ha jól van alapozva s megfelelő anyagból lett volna építve, 70—90 ezer kilogrammot is okvetlen meg kellett volna bírnia, a leszakadt menyezetek pedig jóval kisebb súlyal bírtak. A romokból kiemelkedő s féloldalt dőlt oszlop teljesen igazolni látszik ezen feltevést.

Hír szerint mikor a terveket a városnak *Szász Róbert* építész bemutatta, a városi mérnöki hivatal az épület alsó részén, a pillérek alapjánál cements lapot követelt, de e helyett ócska téglát raktak be.

Az épületen dolgozó megmenekült munkások azt állítják, hogy az építést pár nappal ezelőtt figyelmeztették, miszerint nem elég az oszlop, de azt kapták válaszul:

— Nem értenek meguk ahhoz, szamarak!

A pallért pedig egy repedésre figyelmeztették, de az nevetve jegyezte meg:

— Nem baj, majd összenő.

Az ilyen hírek szerencsétlenség esetén gombamódra nőnek s a vizsgálat dolga kideríteni, hogy igazak e, mert akkor súlyos becsapódás alá esnek.

A szerencsétlenség színhelyén csakhamar megjelent *Virág Béla* kir. ügyész, továbbá *Debreceni József* vizsgáló bíró s szakértőkül felkérte *Sztarill Ferenc* és *Rendes Vilmos* építészeket. — *Sztarill Ferenc* hivatkozott nagymérvű elfoglaltságára, de a vizsgáló bíró határozottan ragaszkodott ahhoz, hogy mint szakértő résztvegyen a vizsgálatban.

Eleméry Ferenc büntető alkapitány azonnal megindította az előzetes vizsgálatot s úgy a letartóztatott *Kosztai János* munkavezetőt, mint több munkást kihallgatta.

Ingyen nem mentenek.

Mig reggel, a szerencsétlenség után a munkásnép erővel beakart hatolni a romokban heverő épületbe, hogy a szerencsétleneket kimentse, délután már másként gondolkodtak a munkások. A Sas építkezésénél nem folytathatták: az eső miatt a munkát s ezek nagy része a beomlott házhoz ment segídezni. Azonban beleuntak a munkába s ott akar-

ták a romokat hagyni, mert ingyen nem dolgoznak.

Kemény Ignác rendőrbiztos lépett közbe és sikerült megtartani őket azzal, hogy a város megfizeti a munkadíjakat. Így a többi munkás között két pallért is felfogadott a város a mentési munkálatokhoz.

A munkások ezen eljárása általában nagy megütközést keltett.

Az áldozatok.

Evtizedek óta nem fordult elő Nagyváradon olyan rémes szerencsétlenség, mint a tegnapi, amely anyagi áldozatot kívánt volna.

Borzadály töltötte el a közönséget, amint látta a romok alól valósággal kikapart holttesteket, iszonyuan megcsonkítva egyenkint kiemelni.

Először *Kiss Lajost* találták meg a téglahalmazban feküdt szétterjesztett karral. Egyenkint szedték le róla a tégladarabokat. A mentők hordágyra emelték s beszállították a kórházba, hol csakhamar kiszervezték.

A legtöbb halott a pincében lelte halálát.

A kórházba szállították továbbá *Balogh Sándort*, *Nyakacska Jánost*, *Foru Flórá*t, *Jakab Mihályt*. *Kiss Lajoson* kívül még tegnap meghalt a kórházban *Balogh Sándor*, *Nyakacska Jánosnak* 2 keze és 2 lába eltört több helyen s a balszeme teljesen kifordult. Haldoklik s alig éri meg a mai napot. *Foru Flóra* és *Jakab Mihály* sérülései súlyosak bár, de életben maradásuk nagyon valószínű.

A kórházban dr *Fráter Imre* igazgató, dr *Belle Kornél* és dr *Dénes Ignác* vették azonnal ápolás alá a sérülteket s a 3. és 10. sz. kórteremben helyezték el őket.

Sokkal borzasztóbb volt a többi áldozatok látása. Amint egy-egy halottat sikerült a romok alól kiemelni, a siránkozó, jajveszékelt munkásnép rohant a halott felé, hogy lássa, ki volt a szerencsétlen.

Egyik-másik áldozat borzasztóan meg van csonkítva. Így *Fónás János* kőművesnek holttestét darabokban szedték ki. A fej egy része el volt válvá, a nyelve és fél füle szintén külön volt.

Nyegrucz Eva fiatal oláh leány téglá és kőpor törmelékek között feküdt; egyik keze feje fölött volt félkörben, mintha a reá hulló törmelékől akarta volna védeni a fejét. Ha a téglá és vas nem ömlik is reá, a kőportól fult volna meg a szerencsétlen. Menyasszony volt s jövő vasárnap lett volna az esküvője.

Anyja, idősb *Nyegrucz Eva* szintén a romokban lelte halálát. Teste iszonyuan össze van roncsolva.

A pince jobb oldali részén találták meg *Ráduly Jánosné* holttestét, még három asszony hullájával. Valószínűleg beszélgetés közben érte őket a rémes vég. *Ráduly Jánosné* 7 gyermek anyja s most is áldott állapotban volt. A feje össze van zuzva, teste pedig borzalmas hústömeg. Mikor kiemelték a pincéből, a katonamentők hordágyát kétségbeesett zokogással kísérték a térje.

A többi három asszony: *Fitz Lujza*, özv. *Móga Gáborné* és még egy napszámos asszony, akinek a személyazonosságát nem tudták tegnap megállapítani.

A romok alatt találták szintén meghalva *Kovács Jánosné*t, *Glicza Pált*.

A halottak közül a kórházban a halottas szobában fekszenek:

Kiss Lajos és

Balogh Sándor.

A hullaházban helyeztettek el:

Kovács Jánosné,
Jónás János,
Nyegrucz Éva,
id. Nyegrucz Éva,
Glicza Pál,
Ráduly Jánosné,
Fitz Lujza,
özv. Móra Demeterné
és egy ismeretlen asszony.

Sulyos sebekkel borítva feküsznek a kórházban: Nyakácska János, Foru Flóra és Jakab Mihály.

Eddig tehát 11 halottja és 3 sebesültje van a borzalmas katasztrófának.

Mint halljuk, még egy Papp Mihály nevű napszámos fekszik halva a romok alatt, de tegnap már nem emelheték ki, részben a beállott sötétség, részint az épület veszélyes állapota miatt.

A szerencsétlenül jártak, Jónás János közművesen kívül, mindannyian napszámos szegény emberek voltak.

A pincében dolgozó munkások közül többen, mikor észrevették a veszedelmet, átugrottak a leszakadt pincerész mellett levő pincékbe s ezáltal megmenekedtek a biztos haláltól. Így menekült meg Kiss Gyula, Bihari István, Brindás János és Kaba Péter, akik csakhamar más uton kijutottak a szabadba. Csupán az egyikre esett egy téglá, de ennek a sérülése jelentéktelen.

A katasztrófa áldozatait valószínűleg holnap, csütörtökön délután temetik s a munkásság testületileg vesz részt a szomorú aktusnál.

A villamos vasut forgalma.

Az iszonyu katasztrófa megakasztotta a villamos közlekedést is a Kossuth-utcai vonalon. Mivel a veszedelmes helyen nem járhatnak életveszedelem nélkül a villamos kocsik s tegnap a mentési munkálatok is akadályozták a szabad közlekedést, a villamos vasut igazgatósága intézkedett, hogy a várad velencei kocsik csak a Bihar kávéházig közlekedjenek s a Rhédey-kerti kocsik bonyolították le a Teleky-utcai kocsikkal a Fő-utcán át a vasúthoz a forgalmat.

Kossuth-utcának a katasztrófa előtti részét a rendőrség elzárta deszka kerítéssel, csupán a szemben levő járdát hagyták szabadon a gyalogközlekedésre. A villamos kocsik tehát még ma sem közlekednek Kossuth-utcán.

Mivel a beomlott ház szomszédságában van a Moskovits Farkas cipőgyára, elővigyázatból a gyárban is beszüntették a munkát tegnap.

A részvét.

Villámgyorsan híre ment a rémitő szerencsétlenségnek az egész városban s a közönség körében óriási részvét nyilatkozott meg.

Az áldozatok között többen vannak, akik keserves keresményükből tartották fenn családjukat, szüleiket s míg ezek betevő falatról gondoskodtak, érte őket a borzalmas halál.

Az áldozatok felszegélyezésére legelőször dr. Semrecsányi Pál megyés püspök sietett, aki még a délután folyamán 2000 koronát küldött a polgármester kezeihez. A nemes szívről tanuskodó jótétemény bizonyára követőkre talál társadalmunkban.

A jószívű emberbarátokhoz fordulunk azon kéréssel, hogy a szegény áldozatok hozzátartozóinak felszegélyezésére adakozzanak. Adományokat szerkesztőségünk is köszönettel fogad s rendeltetési helyére juttat.

Elismerés a katonáknak.

Aki tegnap szemtanuja volt a katasztrófa színhelyén annak a derekas munkának, amit a rendőrség mellett a katonai kirendeltség, különösen a katonai mentők és utászok kifejtettek, teljes elismeréssel kell, hogy adózzon azért. Az ő buzgalomuk nagyban elősegítette, hogy a nehéz és fáradságos munka oly gyorsan ment s hogy a rend fentartása által ezt elősegítették. A tisztika a legénységgel egyetemben példás működést fejtett ki.

Egy menekült előadása

Rács Kálmán tanuló, aki szintén a pincében tartózkodott, a következő képen mondja el az esetet:

Együtt voltunk a pincében s minden gyanu nélkül fogtunk a munkához, mikor egyszerre felülről olyan recsegés féle lármát hallottunk, mint mikor egy rollót lebocsátanak, csak hogy sokkal erősebben. A nagy robaj mindég lejjebb hallatszott én megijedtem. A következő percben nagy porfelhő támadt a pincében. En Jámor Istvánnal és Brindás Jánossal együtt egy ajtón keresztül menekültem és szerencsésen kijutottam. Hogy mi történt azután oda bent, azt nem tudom. Közülünk csupán Brindás sérült meg. Ő rá mikor menekült nem tudom kő vagy fa esett rá, de nem sérült úgy meg, hogy ne tudott volna menekülni. Ő négykézláb mászott utánunk és ő is megmenekült.

A testvéri önfeláldozás.

A rettenetes veszedelemben egy igen meghatározó apró kis eset fordult elő, mely a testvéri szeretetnek ritka példáját tárja elénk. Ugyanis a földszinten Maklai Flóra együtt dolgozott testvérel Maklai Erzsébettel, amikor nagy robajjal szakadt be a tetőzet.

Egy gerenda úgy esett le, hogy Maklai Erzsébet alá került. Ezt látva Maklai Flóra, nem törődve azzal, hogy felülről emberlő téglá, vasbeton és fagerendák hullanak. Bámulatos önfeláldozással ugrott oda testvéréhez és a hatalmas gerendát emberfeletti erővel, amit a testvéri szeretet adott neki, megragadta s kiszabadította testvérét a biztos halálból. Maklai Flóra kisebb sérüléseket szenvedett csupán, testvérének egy jelentéktelen horzsoláson kívül más baja nem történt.

Az alkonyat.

A legszomorubb alkonyatok egyike volt a tegnapi. Sűrű esőcseppek hullottak a szürke s folyton sötétülő felhőkből. Ugy látszottak ezek a vékony vizszálak, mintha gyászfátyolt alkotnának. A borzalmas helyen, hol tizenhárom ember lelte halálát még sötétebb volt minden. A sűrű sötétségben mint kísértetek járkáltak a mentők és tűzoltók sárga gyászos lángu flam-bókkal, melyeknek fénye folyton rebegett, s még riasztóbbá tették a helyet. Lassacskán csendesedni kezdett minden. A főkapitány elrendelte, hogy az épületet körül kell keríteni s az utcán csak a baloldali gyalogjárdát szabad a közönségnek használni. A forgalom így szünetel most is. Ot órákor teljes csend vette át a rettenetes helyet, hol a nap folyamán 11 ember lehelte ki lelkét és 6 lett talán örökre szerencsétlenné.

A legszomorubb alkonyat terült el tegnap ott, vajjon milyen lehet ezek hozzátartozóinak az éjszaka és a virradás?

Kilépés a függetlenségi pártból.

Wesselényi Ferenc báró, Kolozsvár város képviselője levelet írt Kossuth Ferencnek, melyben tudatja, hogy kilép a pártból. Mekokolásában a többek közt azt írja:

Nem tudom azonosítani magamat a függetlenségi párt azon álláspontjával, hogy a kiegyezést a felemelt kvótával megszavazzam,

mivel pártprogram legkardinálisabb pontját, az önálló bankot nem látom biztosítva.

A képviselőház holnap délelőtt 10 órákor ülést tart. Napirenden az autonom vámtarifa, esetleg a kiegyezési javaslatok, az esetleges interpellációk és indítványok. A holnap ülésen Ugron Gábor tekintettel a horvátok újabb okvetetlenkedésére, indítványt fog tenni a Ház üléseinek egy órával leendő meghosszabbítása tárgyában.

ORSZÁGGYÜLÉS.

A képviselőház ülése.

Budapest, nov. 12.

Návay Lajos elnök a borús idő miatt teljes villanyfényben uszó Házban 10 órákor nyitja meg az ülést alig néhány képviselő jelenlétében.

Elnök felolvassa Gaál Gaszton országgyűlési képviselőnek a lengyel-tóti kerületi mandátumáról való lemondó levelét.

A Ház tudomásul veszi. Majd az indennitiről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása következik, melynek megszavazása után, elnök indítványára áttették a főrendiházhoz.

Elnök: Supilo Ferenc képviselő ur kíván szólni az autonom vámtarifáról szóló törvényjavaslatához.

Supilo Ferenc: (magyarul olvas) Indítványozza, hogy a tárgyalás során lévő törvényjavaslatot vegyék le a napirendről és addig elő se vegyék, míg a Magyarország és Horvátország közös ügyeinél fölmerült ellentétek nincsenek rendezve.

Elnök: Többszöri figyelmeztetés után újból eltért a tárgytól, ezért a képviselő úrtól megvonom a szót.

Rojle Milán horvátul beszél a javaslat ellen.

(A Házban megjelenő Apponyi Albert gróf kultuszminisztert a tegnap esti beszédének hatása alatt levő függetlenségi párt, dörgő éljenzéssel és percekig tartó tapssal fogadta.)

Surmin György órák hosszat beszél horvátul általános figyelmetlenségben. Az unalmat úgy látszik a horvátok is megsokallották, mert egyszer csak minden ok nélkül botrányt provokáltak. Surmin ugyanis a javaslat indoklásából felolvasta, hogy a horvátországbeli vármegyék is úgy szerepelnek benne, mint a magyar vármegyék. Erre a horvátok kórusban gunyosan kiabálták:

— Ja, magyar! magyar!

A függetlenségi párt ingerülten ugrott fel. Ugron Gábor harsány hangon kiáltott a horvátok felé:

— Talán nem tetszik, hogy magyar. Inkább tetszenék az osztrák?

Percekig tartó zürzavar keletkezett, miközben az elnök folyton csengetett. A horvátokkal heves disputába elegyedtek a közelben ülő képviselők és Kmety Károly élesen figyelmeztette őket (németül):

— Ne feledjétek el, hogy a magyar birodalomhoz tartoztok!

Csizmazia Endre jegyző végre leszaladt az elnöki emelvényről és a vitkozók közé elegyedett:

— Hallgassatok már kérlek — szólott, majd Surmin felé fordult.

— Maga pedig beszéljen tovább.

Igy ezután Surmin nagynehezen folytathatta a beszédjét és a javaslat indokolásából olvas fel részleteket. Mikor azt olvasta, hogy Lika Krbava magyar vármegye, a horvát képviselők éktelen zajongásba törtek ki. Pribicse-
vics iratsomóval verte a padot. A lármára érdeklődve betódultak a folyosóról a függetlenségi képviselők. A zaj oly általános lett, hogy mintegy 5 percig megakasztotta a tanácskozást. Az elnök folyton csenget és felhívja a szónokot, hogy folytassa beszédét, de a zaj elnyeli a szónok minden szavát. Végre Hoitsy Pál lépett közbe, s így a zaj lecsillapult.

Surmin György folytatja beszédét és végül határozati javaslatot nyújt be, mely szerint ne tárgyalja a Ház a közönségi javaslatokat, míg a horvát konfliktus megoldva nincs.

Pinterovics Antal szintén horvátul beszél.

Beszéde közben érkezik a Házba Kossuth Ferenc Szerényi kíséretében. Párthivei megjelennek a betegsége miatt oly sokáig távol volt minisztert, aki látható örömmel fogadja hivei ovációját.

Pinterovics Antal azzal végzi beszédét, hogy a javaslatot nem fogadja el, hanem csatlakozik Surmin határozati javaslatához.

Grahovac Miska kézi, hogy beszédjét holnap mondhasa el.

A Ház az engedélyt megadja.

Ülés vége 2 órakor.

Városi közügyek.

A közgyűlés tárgysorozata.

Érdekes közgyűlést tart holnap, csütörtökön délután Nagyvárad város törvényhatósága.

Több fontos ügy kerül tárgyalásra, amelyeknél élénk vita várható.

A közgyűlésen szóba kerül a tegnapi borzalmas katasztrófa, sőt szó van arról is, hogy a törvényhaóság a közgyűlést más napra halasztja.

A tárgysorozat különben a következő:

Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának 1907. évi február hó 14-ik, esetleg következő napján mindenkor délután 3 órakor a városház tanácstermében tartandó ülésen a következő ügyek fognak tárgyalatni:

1. A polgármester jelentése az előző havi közigazgatás állapotáról.
2. A m. kir. belügyminiszter leirata a központi választmány megalakítása tárgyában.
3. A polgármester előterjesztése a közigazgatási bizottság kebeléből folyó év végével kilépő tagok választása tárgyában.
4. A polgármester előterjesztése a folyó év végével kilépő tagok választott törvényhatósági bizottsági tagok választására vonatkozólag.
5. A tanács előterjesztése a közevetvám-szedési jog engedélyezésére vonatkozó Kereskedelemügyi m. kir. Miniszteri leirat folytán tett intézkedésekről.
6. A tanács előterjesztése e Szigligeti-színház bérletének Erdélyi Miklósról leendő átruházása tárgyában.
7. A tanács javaslata a XII-ik gyógyszertár felállítására tárgyában.
8. A tanács előterjesztése a tanszemélyzet fizetésrendezése ügyében.
9. A tanács előterjesztése a vágóhídi szolgák, laktanya felügyelők, színházi alkalmazottak, vízvezetéki gépkezelők és fürők részére drágasági pótlék engedélyezése iránt.
10. A tanács előterjesztése a Félix és és Püspök-fürdőkre tervezett villamos vasút ügyében.

11. A tanács javaslata az ebtartási szabályrendelet módosítása tárgyában.

12. A tanács javaslata halelárusító-csarnok felépítése és a magyar halkonzerv gyárral kötendő szerződés tárgyában.

13. A tanács javaslata a szervezett munkások által munkáslakások építése iránt beadott kérvénye.

14. Ugyanannak javaslata a szervezett munkások által tűzifa beszerzése tárgyában beadott kérvényre.

15. A tanács javaslata a Kolozsvári-utca szabályozása tárgyában.

16.—29. Köztérvelési ügyek.

30. A tanács előterjesztése a város külterületén gyakorlandó vadászati jog bérbeadása tárgyában megtartott árlejtés eredményéről.

31. A tanács előterjesztése Jakab Joahim építkezése ügyében.

32. A tanács Tátray Sándor és nejével megkötött szerződést jóváhagyás végett betérjeszti.

33. A polgármester előterjesztése a Boneykúti és mélyaroki t. h. közutak beton áteresztési költségei fedezése tárgyában.

34. A polgármester előterjesztése a szakdiákok további alkalmazásának engedélyezése iránt.

35. A tanács javaslata özv. Veiszlovits Adolfné és társai által átalakítási költség megtérítése ügyében hozott tanácsi határozat ügyében beadott felebbezése.

36. A tanács javaslata Markovits Pál nyug. községi iskolai tanító által lakbér kiutalását megtagadó tanácsi határozat ellen beadott felebbezésre.

37. A tanács javaslata Beczkay Arthur volt vámfelügyelő óvadéku szolgáltató zálogjog törlési engedély kiadása tárgyában.

38—39. Tiszti főorvos Gál Mihály és Bihari Jenő egyetemes orvos tudori oklevelét meghirdetés végett betérjeszti.

40—46. Előleg kérvények.

Erről a törvényhatósági bizottság t. tagjait tisztelettel azzal értesitem, hogy a tárgysorozatba nevezett ügyiratok a közgyűlést megelőző napon bárki által megtekinthetők.

Nagyvárad, 1907. nov. hó 11-ik napján.

Bordó Ferenc,
főjegyző.

UJDONSÁGOK.

Nagyvárad a keresztény-szociálista kongresszuson.

Az első keresztényszociálista kongresszuson méltó részt vett Nagyvárad keresztény ifjúsága. Nyolcvanezer szervezett keresztényszociálista munkás van Magyarországon s ebben a hatalmas táborban kiváló szerep jutott a nagyváradai keresztényszociálistáknak. Nagyvárad indítványozó, *Arnóczy József* terjesztette be a javaslatot a kereskedő ifjaknak keresztényszociálista alapon való szervezése iránt.

Főlemlítette azon nyomoruságos viszonyokat, melyben az ország kereskedelmi alkalmazottjai kényszerülve vannak élni, mert amíg a mai kor haladásához mértén minden munkás elnyöket vivott ki magának, a rövidebb munkaidő, a vasárnapi munkaszünet és a fizetésrendezés által, addig a kereskedő segédek még mindez ideig a régi munkarend, a régi fizetés mellett nyomorognak a teljes vasárnapi munkaszünet pedig még csak az ígéretek birodalmába tartozik.

Erősen kikelt a tisztességtelen versenyt üző kereskedők ellen, kik nagyban elősegítik az utóbbi évtizedek nyomorát és tönkre silányították a tisztességes kereskedelmet. Legnagyobb részt ezek tartják az ujkori rabszolgaságban alkalmazottjaikat. Bizonyítja egyes

főnökök azon eljárását, hogy üzletökben csak tanulókkal dolgoztatnak és úgy nevelik az állás nélküli segédek taborát, mint az eső a gombát.

Ismertette a kereskedő segédek szakismereti hiányát és tudatlanságát, mely abból ered, hogy az iskolázatlan gyerekeket a kereskedő pályára adják a szülők, tanonc évei alatt nem képes az ily iskolázatlan gyermek társadalmi állásához képest az őt megillető műveltséget és tudományt megszerezni.

Megemlékezett a kereskedelmi alkalmazottak szervezetlen voltáról, mely egyik főakciója annak, hogy még mindez ideig semmi gazdasági előnyt kivívni nem tudtak és tüzes szavakban hívta fel a jelenlevőket arra, hogy a keresztény kereskedő ifjak szervezését szerte az országban megkezdjék, mert a kereskedő ifjak ker. szoc. alapon való szervezése nagyban elő fogja mozdítani e mozgalmat.

Végül a magyarországi ker. kereskedő ifjak nevében igéri, hogy úgy ő, mint kartásai rendithetetlen hivei lesznek a ker. szociális eszméknek és igyekezni fognak, hogy az igazság hóféhér, tiszta lobogója diadalra jusson.

A beszéd nagy tetszést keltett s egyhangulag elfogadták a nagyváradai kiküldött javaslatát, mely szerint a keresztény kereskedők és kereskedő ifjak országosan szervezendők.

* **Kossuth a Házban.** Kossuth Ferenc ma először jelent meg a Házban betegsége óta, déli 1 óráig nem jelent meg az ülés terében, csak szobájában hivatalos dolgokat intézett.

* **Kitüntetett kanonok.** Megemlékezünk arról a kitüntetésről, mely káptalanunk két kiváló tagját érte; ezt a kitüntetést most a hivatalos lap is közli. A Budapesti Közlöny legutóbbi számában u. i. királyi kéziratot közöl, mely szerint a király *Spett Gyulának*, a nagyváradai latin szertartású székeskáptalan kanonokjának, a Boldogságos Szűz Máriáról nevezett dombói címzetes apátságot és dr. *Karácsonyi Jánosnak* ugyanazon székeskáptalan kanonokjának, a hollothói címzetes prépostságot adományozta.

* **Népnevelési Egyesület gyűlése.** A Biharmegyei Népnevelési Egyesület ma, szerdán délután 5 órakor az egyesület helyiségében Nagypiac tér közs. polgári fiú iskola épület I. em. 21. ajtó választmányi gyűlést; holnap csütörtökön délután 5 órakor pedig rendkívüli közgyűlést tart ugyanott.

* **Hangverseny a katasztrófa áldozatainak hozzátartozói javára.** Tisztelettel értesítjük a nagyérdemű közönséget, hogy folyó hó 16-án azaz szombaton este 8 órakor a Kereskedelmi Csarnokban a tudóvesszesek szanatóriumának javára rendezendő hangverseny tiszta jövedelme a Breider-háznál borzalmas szerencsétlenség által nyomorba jutott családok részére lesz fordítva. Ezuton fordulunk a jószívű emberbarátokhoz, hogy hangversenyünket mentül nagyobb számban keressék fel. *Ozv. Des Echerolles-Krusper Sándorné és Szentlélek Kálmáné.*

* **Szappangyártási tanfolyam.** Annak idején az érdekeltek tudomására hoztuk, hogy a keresk. m. kir. miniszter ur engedélyével a m. kir. technológiai iparmúzeum a saját helyiségében rendezendő szappangyártási tanfolyamot rendez, amelyen a szappangyártási téren szerzett újabb tapasztalatokkal és találmányokkal, szóval a modern szappangyártás eszközeivel óhajtja a szappan iparral foglalkozókat megismertetni.

A tanfolyam f. é. november hó 18-án nyílik meg és 3 hónapig tart. A tanfolyamra újból felhívjuk az érdekeltek figyelmét, azzal, hogy a tanfolyamon még négy hely betöltetlen s ha arra való intelligens szappan iparos jelentkeznek a kamara területéről a részvételre, akinek kiképzése kívánatos volna, azt esetleg szerény ösztöndíjjal is ellátná a m. kir. technológiai iparmuzeum, hogy a tanfolyamon részt vehessen. Nagyvárad, 1907. nov. hó 12. A nagyvárad kereskedelmi és iparkamara: *Huzella Gyula*, kir. keresk. tan. elnök. Dr. *Sarkadi Lajos*, titkár.

* **Verekedő cigányok.** Kisszántóról jelentik, hogy ott tegnap délelőtt Balogh Józsefet három cigány legény megtámadta és botokkal addig verte, míg eszméletét nem vesztette. A szerencsétlen ember oly súlyos sérüléseket szenvedett, hogy be kellett szállítani a kórházba. A cigányok ellen, akik megszöktek, megindították a nyomozást.

* **Megmérgezett kisleány.** Az alkoholáldozatainak száma tegnap egy négy éves kisleánnyal növekedett. Mint Biharudvariból jelentik nekünk, ott Lőrinc-majorban *Végh Róza* négy éves kisleány az alkohol tulságos élvezetének következtében meghalt. A királyi ügyészség elrendelte a szigorú vizsgálat megtartását, ki volt az okozója annak, hogy a leány oly nagy mennyiségben jutott az alkoholhoz.

SZINHÁZ.

Josett kisasszony, a feleségem.

Lapunk tegnapi számából helyszüke miatt kimaradt az a pár sor, melylyel erről a sokat reámirozott darabról megemlékeztünk.

A rendes francia vígjáték-műhelyből kikerült silány darabban volt dolgunk. Van benne meglehetősen adag pikantéria, bár igyekeznek a szerzők a sikamlóságot diszkrétul előadatni, van benne ötletesség is, bár néhol unalmas helyekkel tarkítva, egészben azonban arra való, hogy az ember egy estét eltöltjön vele és nevéssen, aki mulat a malacságokon — csak éppen fiatal leányokat nem muszáj elvinni nézőnek. Variété-szinpadra való trágárság, amelyet művészi ambíciója színház nem adhat elő.

A színészek közül *Hajnal György* lehet hálás a szerzők társas cége, *Gavault* és *Charvay* iránt: neki juttattak olyan szerepet, amelyből lehetett eredeti alakítást csinálni. Kitűnő komikus érzéssel megtalálta szerepének humoros jellegét s azt mindenkor teljesen kihasználta, úgy, hogy minden jelenete állandó derűtséget keltett. Az utolsó felvonásban nyílt színen tapsolták. *Tóth Elek* rendes szerepkörében volt s ezt a szokásos eleganciával játszotta. A címszerepben *Hevesi Gusztika* nyerte meg a közönség tetszését kedves, igazán naiv alakításával. Önállóság nyomai voltak *Körmendi (Joe)* kis szerepén is. A többi azonban távol járt attól, hogy sima, szellemes francia vígjátékban érvényesülhessen. *Beregi* abban kereste a nőhódító párisi zsurnalista eleganciáját, hogy hátraszegve hordta a fejét; de mozdulatai, maszkja, öltözete inkább a Bugac és vidékére vallottak. Még annál is lejjebb osztályozható a másik elegáns fürdővendég, *Fuhay*. Szánalmas ruhaegyvelegben vonult ki; egy szegény, becsületes kóristát nem volna szabad ilyesminek kitenni. *Revicski Rózi* olyan rosszul, mereven, életlenül játszott, a mint csak lehetett. Kisebb szerepe volt még *Krasznaynak*, *Pogány Jankának*, *Angyal Ilkának*, *Szarvasinak*, *Désinek*. A

rendezés kivált a IV. felvonásban sikerült. Voltak angol szavak és mondatok, amelyeket még jól is ejtettek ki; de a legtöbbnek természetesen csak olyan félangolos ízét hagyták meg.

Tucat darab, tucat előadásban. Nem válik diszére a francia szellemnek. Megnézzük, aztán elfeledjük. Legjobban jár, aki meg sem nézi.

Cornevillei harangok. *Planquette* remek zenéjü, népszerű operettejét ujtotta tel tegnap a színház. A szereplő között kimagasított *Szántó Gáspár* Henri hálás szerepében. Igaz, hogy a beszéde nem természetes, de az éneke nagyon szép. Sok tapsot kaptak *Lányi és Tábori*, bár a hatásos énekrészeket nem juttatták eléggé érvényre. Igen kellemes hangjával meglepett *Tóth József*, kinél csak a színpadi rutin hiányzik ahhoz, hogy az énekes gárda egyik erősségévé váljék. Sok drámai erővel játszotta *Fehér Gyula* Gáspár apó szerepét, míg *Hajnal* minden szavával kacagást keltett. Ezenkar, zenekar mint rendesen, jók voltak. *Dr. K. J.*

IRODALOM.

A munkásbiztosító törvény (1907: t.-c.) magyarázata és gyakorlati rendszere címmel *Sarkadi Ignác*, a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító-Pénztár igazgatója, rendszerénél fogva valóban egyedül álló és nélkülözhetetlen könyvet irt azok számára, akik a betegsegélyezés és balesetbiztosítás minden egyes kérdésekre gyors feleletet kívánnak. A mindenütt marginális-jegyzetekkel kísért törvényszakaszok egyes érdekeltek, különösen betegsegélyzőpánztári munkaadók, munkások, közgyűlési kiküldöttek, igazgatósági, felügyelő-bizottsági, választott bírósági tagok, tisztviselők, orvosok, — állami és törvényhatósági hivatalok jogai és kötelezettségei szerint vannak különkülön fejezetbe csoportosítva; minden kifejezés, rendelkezés pedig, melyet a laikus nem érthet, megmagyarázva. Ezenkívül más törvények utalt paragrafusai is be vannak illesztve a szövegbe. — Csinos vászonkötésben ára 4 korona, s bármely hazai könyvkereskedésben, valamint a kiadó: *Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság* könyvkiadóhivatalánál, V., Honvéd-u. 10., megszerezhető.

TÁVIRATOK.

Incidens a folyosón.

Budapest, nov. 12. *Polónyi Géza* ma a Ház folyosóján a képviselők közt agitált a tegnapi függetlenségi párthatározat ellen. *Hoitsy Pál* ezt megtudva, hozzálépett és figyelmeztette, hogy respektálja a párthatározatot.

— Akkor a nemzet elé megyek, szólott vissza *Polónyi*.

— Hát menj, válaszolt *Hoitsy*, legalább nyíltan fogsz harcolni ellenünk. Különben újból hangsúlyozom, hogy ne agitálj a párthatározat ellen.

— Akkor holnap kilépek a pártból, de előbb érintkezni óhajtok választóimmal, szólott *Polónyi*.

Ezzel az incidens véget ért.

Kilépések a függetlenségi pártból.

Budapest, nov. 12. *Urmánczy Nándor*, a szászrégeni kerület függetlenségi

képviselője ma levélben bejelentette *Kossuth Ferencnek* és *Justh Gyula* házelnöknek a függetlenségi pártból való kilépését. A kilépettek közt van még *Weszelényi Ferenc* báró, a kolozsvári II. kerület képviselője is, akinek kilépése hírért az eddig kilépettek nagy örömmel vették s már is benne kívánják látni vezérüket.

Öngyilkos vasuti főellenőr.

Budapest, nov. 12. *Fazekas Ferenc* államvasuti főellenőr ma lakásán szíven lőtte magát. A 42 éves embert betegsége kergette az öngyilkosságba.

Rosevelt király legyen.

Budapest, nov. 12. *Newyorkból* táviratozták, hogy *Rake* dr a michigani egyetem híres tanára ma egy előkelő amerikai újságban azt a komoly indítványt tette, hogy adja meg a köztársaság *Roseveltnek* a »király« címét.

NYILTTÉR.

21 éves polgár-leány, egyetlen gyermek, 100,000 korona készpénzhozományával, szerény, jó kedélyű, jelentéktelen testi hibával, *nőül* menne szolid, habár vagyontalan uri emberhez. Ajánlatok intézendők: „*Hymen*“, *Berlin 18* címre.

Legjobb

C i p ő k

legolcsóbban*****
REICHARD ÁRUHÁZA
cégnél kaphatók.

Oktatás.

Szülők figyelmébe!

A nagyvárad Középkolai Internátusban gimnáziumi, reál, kereskedelmi és polgári iskolai tanulók mint bejáró növendékek középkolai tanárok vezetésével az összes tantárgyakból lelkiismeretesen előkészítettnek.

Tisza Kálmán-tér.

Tisztelettel

Dénes Pál

internátusi igazgató.

Egész délután elfoglaltság.

A szerkesztésért felelős

Dr. VUCSKICS GYULA.

12445—1907

Hirdetmény

a házbérjövdelem bevallása és a házösszeírás tárgyában.

A házbéradó három év tartamára, vagyis az 1908, 1909 és 1910. évekre való érvénnyel újból kivetendő lévén, az azon kivetés alapjául szolgáló házbérjövdelem-vallomások benyújtására a m. kir. pénzügyminisztérium 1907. évi 97463. sz. a. kiadott rendeletével az 1907. évi november 15-től 30 áig terjedő időt tűzte ki. Felhívataknak ennél fogva a háztulajdonosok, hogy a nekik (ingyen) kézbesített házbérjövdelmi vallomási ívet pontosan és a valóságnak megfelelő hűséggel töltsék ki s azt a városi adóhivatalnál legkésőbb november hó 30 ig okvetlenül nyújtsák be. A háztulajdonos, vagy a háznak állandó haszonélvezője, a házbér vallomását meghatalmazott által is eszközölheti, házbér-eltitkolás esetén azonban az adómeőrvidítés miatti felelősség, — a háztulajdonost terheli. Ha több a tulajdonos, a vallomást valamennyinek, vagy az általuk e végre különösen felhatalmazottnak kell aláírni és a vallomás helyeségeért valamennyi felelős. A házak nyers jövedelmét képezi együttvéve mindaz, amit a tulajdonos a bérbeadott ház használata fejében a bérlőtől kap. A bérjövdelem alatt tehát nemcsak az e címen tényleg kikötött pénzbeli szolgáltatás, hanem minden értendő, mit a bérlő a bérlésben használata fejében ellenértékképp fizet, ilyenek az állami és községi adók, tüzkár-biztosítási összeg, közmunka, katonaszállásolás és házjavítások, vagy állandó átalakítások költsége, továbbá mindazon összegek, melyeket a bérlő a bérbeadónak vízvezeték éjjeli világítás, szemétkihordás és más ilyenmű költségek címén fizet s végre minden egyéb természetbeni szolgáltatások. Ennél fogva a háztulajdonos, vagy annak meghatalmazottja, a lakbéréket minden épületnél, lakosztálynál, vagy egyes lakrészeknél általában minden levonás nélkül úgy köteles bevallani, amint azok szerződésileg megállapítottak. Butorzattal együtt bérbeadott épületek vagy lakrészek házbéradó alapjául úgy vétetnek fel, mintha butorzat nélkül adtak volna ki, levonván az összes bérből az a többlet, mely a butorzatra esik. Ugyanaz áll akkor is, ha a ház kerttel együtt adatik bérbe, mely esetben a kertre eső többlet vonatik le.

A házak nyers jövedelméhez csupán azok az összegek nem számítatnak, melyeket a bérlő némely községben ugynevezett házbérkrajcárok elnevezése alatt fizet. Ezek az összegek azonban a ház nyers jövedelmétől elkülönítve mutatandók ki, vagy a vallomásban megjegyzendő, hogy a bevallott nyers házbérjövdelemben ezek a házbérkrajcárok is bennfoglaltatnak, mely utóbbi esetben az adókiivetést teljesítő közegek a házbérkrajcár címén szedett összeget a ház nyers jövedelméből mindenekelőtt, vagyis még az épület-fenntartási költség és értéktörlesztés fejében leszámítandó törvényes százalék leütése előtt hivatalból fogják levonni.

Az ezen leütés után mutatkozó a teljes összegében bevallott nyers házbérjövdelem alapján a házbéradó tárgyát képező tiszta jövedelem szintén nem a bevalló háztulajdonos, hanem a házbéradót kivető közegek számítják ki a fennálló törvény értelmében.

Tényleges viszonyok és adatok iránt, melyekből bárkinek házbérjövdelme megíthető, köteles mindenki tudomása szerint felvilágosítást adni, ha erre őt a hatósági közegek felszólítják.

A lakbérlek magán a bérvallomási iven bizonyítják a vallomás helyességét, nevének a háztulajdonos köteleességszerű felhívása folytán az illető rovatba bejegyzése által.

Az a házbirtokos, ki a bevallási ívet, annak kitöltése előtt, azaz mielőtt abba a bérösszeget bejegyezte volna, a lakbérlekkel aláírta, annyiszor büntetik 200 koronával, ahány bérlőnél követte el ezt a mulasztást.

A befizetett bírság egészben a feljelentőnek adatik (1873 VI. t.-c. 3. §.)

A házbérjövdelem eltitkolása és valótlán adatok bevallása jövedéki kihágást képez, mely az eltitkolt bérösszeg után járó adó 1—8 szorosával büntetetik (1883. XLIV. t.-c. 100 §.)

Ha a házbirtokos és lakbérlek közötti egyetértésből szándékosan követeltet el az adó kiadására s ez által az államkincstár megkárosítása, mindkét fél a megrövidítésnek kitett összeg háromszoros megfizetésével büntetendő (1868 XXII. t.-c. 22. §.) e büntetés alól azonban felmentetik a bérlő, ha a törvény megszegését 15 nap alatt ő maga jelenti fel a pénzügyigazgatóságnál (1873. VI. t.-c. 3. §.)

Az a házbirtokos vagy házgonódnok, vagy felügyelő, aki a házbér-vallomást az 1883. t.-c. 15. §-ban körülírt felhívás dacára sem adja be, vagy a hiányos alakban beadott vallomás hivatalosan megjelölt hiányait a kivető közegek által kitűzött legalább nyolc napi záros határidő alatt nem pótolja, a hiányok kipótlása végett elrendelt helyszíni szemle költségeit viselni tartozik és 2 koronától 100 koronáig terjedhető bírsággal büntetendő. (1883. XIV. t.-c. 15. és 101. §§)

Végül kijelentik, hogy ha a bevallási űrlapoknak az érdekelt felek könnyebbségére elrendelt kézbesítése bármely ok vagy akadály miatt elmaradna is, ez az illető háztulajdonos a bevallás benyújtásának kötelezettsége alól fel nem menti, az esetben a szükséges űrlapok a városnál szerzendők be.

Nagyvárad, 1907. évi október 21-én.

A városi adóhivatal.

BIHARMEGYEI KERESKEDELMI, IPAR- ÉS TERMÉNY-HITELBANK.

Részvénykicserélési felhívás.

A f. é. május hó 16-ik napján tartott közgyűlésünkön elfogadott és a nagyvárad kir. törvényszéknél bejegyzett alapszabályváltoztatásnak megfelelően, intézetünknek minden 140 frttól szóló részvénye, a tartaléktőkéből vett ráfizetéssel 300 koronára felelő új részvényre lesz kicserélendő. Ennél fogva kérjük a t. részvényeseket, hogy a birtokukban levő részvényeket, az összes még le nem járt szelvényekkel együtt f. évi október 15-ik napjáig hozzánk postán bérmentve beküldeni, vagy intézetünk pénztáránál rövid uton beadni sziveskedjenek. A beküldött vagy beérkezett részvényekről elismervényt adunk vagy küldünk, melynek visszaadása ellenében a megtehető új és a kellő szelvényekkel ellátott részvényeket f. évi december 15-ét követőleg ki fogjuk szolgáltatni. Ha a részvényes az új részvényeket más névre óhajtja kiállíttatni, mint amelyre régi részvénye szólott, akkor kér-

jük e kívánságát velünk a részvények beküldésénél darabonként 3 korona 88 fillér átírási költség beszolgáltatása mellett tudatni, mert különben az új részvényt ugyanarra a névre fogjuk kiállítani, mint amely a régi részvényen volt látható.*

Azon részvényeseket, kik a fent hivatott közgyűlésen részvényőrként telemelése céljából kibocsátani rendelt új részvényekből jegyeztek, tisztelettel kérjük, hogy szintén f. évi október 15-éig méltóztassanak minket értesíteni, hogy e részvényeket egyenkint mely névre kívánják kiállíttatni. Ha e határidőig ily értesítést nem kapunk, e részvények a kellő befizetéseket teljesített részvényjegyzők nevére fognak szólni.

BIHARMEGYEI KERESKEDELMI, IPAR- ÉS TERMÉNY-HITELBANK.

* Alapszabály 6. §. A részvények osztatlanok s így a részvény csak egyénnek, bejegyzett cégnek, részvénytársaságnak, egyesületnek, vagy más jogi személynek, esetleg erkölcsi testületnek nevére szólhat. 268

Belépési felhívás a Nagyvárad Hitelbank Takaré- és Segélyszövetkezet 6-ik évtársulatába.

A Nagyvárad Hitelbank Takaré- és Segélyszövetkezet 1908. január 1-én új, 6-ik évtársulatát kezdi meg.

Ezen szövetkezet célja, hogy tagjait apróbb betétek által a tőkétakarításra buzdítsa, amennyiben minden tag heti befizetése által önmagának tőkét gyűjt.

Tagja lehet a szövetkezetnek bárki, ki magát három éven keresztül hetenkint legalább 20 fillér befizetésére kötelezi.

Minden tagnak joga van befizetésének 4/5-öd részét minden kezes nélkül kölcsönképen felvenni, mely kölcsönnél a legmegtámasztott kamat lesz felszámítva. Beiratási díj címén minden üzletész után 10 fillér fizetendő. A könyvecskét már az első heti betét és beiratási díj lefizetése után kiadjuk. Vidéki tagok a heti befizetéseket postán, befizetési (cheque) lapok útján teljesíthetik.

Befizetések bármely hétköznap d. e. 9—12-ig, d. u. 3—5-ig teljesíthetők.

A Nagyvárad Hitelbank Takaré- és Segélyszövetkezet Igazgatósága.
KOSSUTH-UTCA 10. SZ.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐI

SZÉNSAV-MŰVEK

ujonnan berendezve

kartelen kívül szállítanak azonnal bármily mennyiségű természetes vegyileg legtisztább folyékony

SZÉNSAVAT

a világhírű buziásfürdői szénsav forrásokból szikvizgyártáshoz, vendéglősöknek és egyéb iparicélokra

Legkiadósabb természetes szénsav!

Abud. székesfővárosi vegyészeti s élelmiszer vizsgáló intézet 1907. évi 4615. sz. vegyelmezési bizonyítványának kivonata: »Szaga és íze: rendes. Szénsavtartalma: 99.57 százalék. A vizsgált foly. szénsav ezek után a közegészségügyi követelményeknek teljesen megfelel és magas szénsavtartalma alapján igen jónak minősíthető.

Felvilágosítással készségesen szolgál.

248 1—200

Muschong-buziásfürdői szénsavművek és ásványvizek szétküldési telepe Buziásfürdőn.

Sürgönyeim: Muschong, Buziásfürdő. — Interurban telefon 18. sz.

A „Tiszántul“-ra

előfizetést küldeni
minden nap lehet

aki már ma előfizet egy évre,
az december hó 1-ig a lapot
ingyen kapja.

Magyar királyi államvasutak.

Versenytergályási hirdetés.

pályafentartási fák szállítására.

A magyar királyi államvasutak kolozsvári
üzletvezetősége a vonalai szűkségletének fedezé-
sére az 1908 és esetleg a következő 1909 évb-
szükséges pályafentartási fák szállításának biz-
tosítására ezennel nyilvános pályázatot hirdet.

Az 1906 évi szükséglet a következő:

Faragott tölgyfa 4 m. hosszúig 409 m. 3.
4-7 m. 244

Ajánlati minta, méret jegyzék és a pályá-
zati feltételek az alulírt üzletvezetőségnél ingyen
kaphatók és megtekinthetők.

Az ajánlatok csakis a külön e célra szer-
kesztett ajánlati mintán teendők.

A szállításnál a következő feltételek irány-
adók:

A szállítás a magyar királyi államvasutak-
nál érvényben levő a anyagok s szállítására
vonatkozó 122291/96 számú általános valamint
a pályafentartási célokra szolgáló gömbölyű,
faragott és metszett faanyagok szállítására vo-
natkozó 143889/901 sz. különleges nem külön-
ben a 27379/907 számú pályázati feltételek
értelmében eszközlendő, mely feltételek a pályá-
zati határidőig alulírt üzletvezetőség anyag és
leltár beszerzési osztályánál, valamint a magyar
királyi államvasutak igazgatóságánál és minden
üzletvezetőségnél naponként a hivatalos órák
alatt megtekinthetők.

Az ajánlat egész szükségletre, vagy annak
bármely részmenyiségre is szolgálhat.

Az ivenként 1 korona magyar okmány-
bélyeggel ellátot szabályszerűen kiállított aláírt
és pecséttel lezárt sértetlen borítékban elhelye-
zett ajánlat ezen alábbi külccimmel.

Ajánlat pályafentartási fák szállítására
27379/907 számhoz 1907. évi XI. 30-ig. déli
12 óráig a magyarkirályi államvasutak kolozs-
vári üzletvezetőségének általános osztálya főnö-
kéhez Kolozsvár. Bocskay-tér 4. sz. benyújtandó
vagy posta útján beküldendő, megjegyezvén,
hogy csakis ezen feltételeknek megfelelő aján-
latok fognak tárgyalás alá vétetni.

A versenytergályálás 1907. november hó
30-án a kolozsvári üzletvezetőség általános osz-
tályában déli 12 órakor fog megtatni, a hol az
ajánlatok felbontatnak. Az ajánlattevők vagy
azok igazolt képviselői a verseny tárgyalásou
jelen lehetnek. Az odaitelés időpjd ja az ajánla-
tok felbontási idejétől számítóltag 6 hétben azaz
1908. évi januárius hó 11-ig. állapittatik meg,
mely időpontig az ajánlattevők ajánlataikkal
kötelezettségben maradnak és azokat vissza
nem vonhatják.

Bánatpénz gyanánt az ajánlott mennyiségek
értékének megfelelő 5 %-a készpénzben vagy
állami letétekre alkalmas értékpapirokbán 1907.
évi november hó 29-én déli 12 óráig a kolozs-
vári üzletvezetőség, gyűjtőpénztáránál leteendő,
esetleg posta útján oda beküldendő.

A bánatpénz hivathozással jelen, hirdet-
ményre említett gyűjtőpénztárhoz külön boríték-
ban küldendő be.

Kolozsvár, 1907. november hóban.

Az üzletvezetőség.

Félix-gyógyfürdő

téli és nyári gyógyhely

Nagyvárad mellett.

Európa leggazdagabb kénes hőforrása:
viz hőfoka: 50 celsius.

Gyógyjavallat fürdő alakjában.

Csuz, reuma és köszvény ellen. Női
betegségeknek, idült méh és petefészek-
gyulladások, méh hurut, medencebeli sejt-
szövetlob és izzadmányoknál. Ivógyógy-
mód alakjában idült gyomorbanálmaknál
makacs székrekedésnél, máj és epehólyag
betegségeknek, sárgaság és epeköveknek
meglepő gyógyhatás.

Pensió-rendszer: Okt. hó 1-től, máj. 1-ig.

Elsőrendű napi ellátás szoba, fűtés,
világítás és fürdés:

naponként 7 korona.

Prospektust küld az igazgatóság. 1-10

**Legjobbak
a
Moskovits
czipők.
Kossuth-utca 5.**

Kitüntetve I. díj és oklevéllel.

Szikszy József

műhangszerész

hegedű készítő specialista.

NAGYVÁRAD,

Nagy-Sándor-utca 1. szám.

Mindennemű hangszerek készít-
tetnek és javittatnak jutányosan, mű-
vésziessen.

Kitűnő német és olasz húrok.

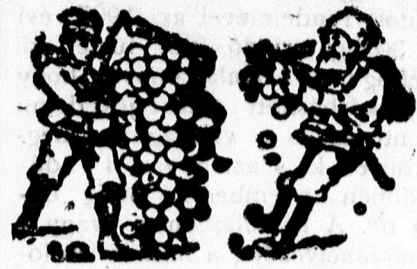
Réz és fa fuvó hangszerek,
Gramophon és harmonium javítás.

Ajánlom hangszereimet az összes tan-
intézetek gyelmébe.

Csemege szőlő

különként 45 krajcárért kapható
Molnár Lajos termelőnél
Schlauch-tér 18.

Szőlő-oltványokat

szállít,
fajtisztá-
sáért
jótállva
legdusabb
választék-
ban a már
évek óta
elsőnek

és legmegbízhatóbbnak ismert:

Küküllőmenti első szőlőoltvány telep.

Tulajdonos: **Caspari Frigyes,**
Medgyes 28. sz. (Nagyküküllő megye).

Tessék képes árjegyzéket kérni!

Az árjegyzékben található az ország minden részéből érkezett
elismert levelek, ennél fogva minden szőlőbirtokos megrendelé-
sének megtétele előtt az ismerős személyiségektől úgy szó-
mint írásbelileg bizonyosságot szerezhet magának fenti szőlőtelep
feltétlen megbízhatóságáról. 248

Hirdetmény.

**A nagyváradai Hitelbank Részvény-
társaság** 1007. szeptember hó 22-én tartó t
rendkívüli közgyűlése elhatározta, hogy a tár-
saság részvényitőkét 1168 darab új 150 kor,
n. é. részvény kibocsátása által 225000 koro-
náról

**400.200, azaz Négyszázezerkét-
száz koronára**

emeli fel.

Ezen új 1168 darab részvény kibocsátása
a következő feltételek mellett történik: u. m.

1. A régi részvényesek elővételi joggal
birnak minden négy régi részvény után három
új részvényre.

2. Az új kibocsátású részvények 150 kor.
névértékben bocsátatnak ki.

3. Részvényenkint 2 kor. 64 fillér fizetendő
bélyeg és kiállítási díj címén.

4. Az igazgatóságnak jogában áll a régi
részvényesek által át nem vett részvényeket
szabadkézből 150 kor. kibocsátási árban e-
helyezni.

5. Az elővételi jog gyakorlásának, valamint
a szabadkézből eladásra kerülő részvények elő-
jegyzésének határideje 1907. október hó 20.

Ezen határidőben a régi és új részvénye-
sek tartoznak:

részvény jegyzése alkalmával darabonként
és kikiáltási díj fejében 52 kor. 64 fillért.
1907. november hó 20-ig 50 kor. — fillért,
1907. december hó 15-ig 50 kor. — fillért
az intézet pénztáránál készpénzben kifizetni,
mely összegek után a befizetés napjától 1907.
december hó 31-ig 5 százalékos tértítetik meg.

Az új részvényesek 1908. január hó 1-től
kezdve az üzleti haszonban részesülnek.

A befizetésekről ideiglenes igazolványok
adatnak.

Az új részvény kibocsátási művelet be-
fejeztével az alaptőkét képviselő részvények
összetétel után darabszámban és névértékben
akkép változtatnak meg, hogy minden két drb.
150—150 kor.-ról szóló részvény egy drb. 300
kor. névértékű új részvennyel cseréltetik ki,
ugy hogy azután a 400200 kor. alaptőkét 1334
drb. egyenként 300 koronával teljesen befize-
tett s névre szóló részvény képviseli.

A végsődelmes befizetőkre az alapszabályok
2-ik §-a nyer alkalmazást.

Nagyvárad, 1907. szeptember 23-án.

Nagyváradai Hitelbank Részvénytársaság
igazgatósága. 255